

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»

Юридичний інститут

**Кафедра публічного та міжнародного права
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «МІЖНАРОДНЕ ПРАВО»**

Галузь знань 29 Міжнародні відносини

Спеціальність 293 Міжнародне право

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА
на тему «Міжнародно – правовий інститут екстрадиції»
здобувача Гриценко Єлизавета Олександрівна

Науковий керівник: к. ю. н., доцент, Гусар Ольга Анатоліївна

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: д. ю. н., професор Кузьменко Оксана Володимирівна

Київ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ТА ГЕНЕЗИС МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ІНСТИТУТУ ЕКСТРАДИЦІЇ.....	6
1.1.Становлення та розвиток інституту екстрадиції в міжнародному праві.....	6
1.2.Сутність видачі особи, яка вчинила кримінальне правопорушення.....	11
1.3.Реалізація міжнародно-правових стандартів прав людини у відношенні осіб, залучених до екстрадиційної процедури.....	16
РОЗДІЛ 2. РОЛЬ ПРИНЦИПІВ ІНСТИТУТУ ЕКСТРАДИЦІЇ У НОРМАТИВНОМУ ВРЕГУЛЮВАННІ СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ У СФЕРІ ВИДАЧІ ЗЛОЧИНЦІВ.....	18
2.1. Невидача особи, відносно якої на території запитуваної держави винесене остаточне рішення, як забезпечення принципу <i>non bis in idem</i>	18
2.2. Принцип <i>aut dedere aut judicare</i> та забезпечення принципу <i>jus de non evocando</i>	22
2.3. Принцип захисту від політичної дискримінації: невидача за вчинення політичного правопорушення, внаслідок надання політичного притулку, з політичних мотивів.....	26
РОЗДІЛ 3. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ЕКСТРАДИЦІЇ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ ТА ПРАВІ УКРАЇНИ.....	28
3.1. Співвідношення норм національного законодавства та норм міжнародного права, що стосується екстрадиції.....	28
3.2. Практика ЄСПЛ щодо екстрадиції.....	35
3.3. Практика застосування екстрадиції в праві України.....	41
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	51

ВСТУП

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що взагалі злочинність це одна із основних загроз ХХІ століття. Попри це, є загальноприйняті принципи, які мають враховуватися під час здійснення екстрадиції. Зокрема, при екстрадиції має бути забезпечена справедливість та рівність перед законом, а також мають бути гарантії права на свободу від катувань, жорстокого чи поведження, яке принижує гідність. Крім того, механізм екстрадиції має бути прозорим та гарантувати право захисту обвинуваченого.

Однак, у ряді випадків екстрадиція може викликати різні питання та протиріччя. Наприклад, виникає питання про те, чи слід екстрадувати особу до країни, де їй може загрожувати страта чи тортури. Також може виникнути проблема, пов'язана з політичними переміщеннями та переслідуваннями за політичні переконання.

Для вирішення цих питань та посилення правового захисту осіб, які підлягають екстрадиції, були ухвалені міжнародні договори, такі як Європейська конвенція про видачу іноземних осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі. У рамках цієї конвенції було встановлено, що екстрадиція не повинна здійснюватися, якщо є підстави вважати, що особа буде піддана тортурам або жорстокому поведженню. Крім того, було встановлено обов'язковість судової перевірки правильності рішення про видачу.

На закінчення слід зазначити, що інститут екстрадиції є важливим елементом у боротьбі зі злочинністю. Однак, при екстрадиції необхідно враховувати права та свободи осіб, які підлягають видачі, та забезпечувати принципи верховенства права та справедливості.

Об'єктом дослідження є відносини, що виникають при здійсненні процедури екстрадиції.

Предметом дослідження є міжнародно-правовий інститут екстрадиції.

Метою роботи є вивчення міжнародно-правового інституту екстрадиції.

Реалізація поставленої мети вимагає вирішення ряду дослідницьких завдань:

- Охарактеризувати поняття та генезис інституту екстрадиції;
- Описати процес прав людини у відношенні осіб, залучених до екстрадиційної процедури ;
- Вивчити, роль принципів інституту екстрадиції у нормативному врегулюванні співробітництва держав у сфері видачі злочинців;
- Висвітлити норми національного законодавства та норми міжнародного права, що стосується екстрадиції;
- Проаналізувати практику ЄСПЛ щодо екстрадиції та практику застосування екстрадиції в праві України

Характеризуючи *ступінь наукової розробки проблеми* слід наголосити, що проблема визначення екстрадиції узагальнена багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями: Е. Ваттеля, К. Вінгерт, А. Гефтера, Г.Гроція, Дж. Дугарда, Ф. Ліста, Ч. Маклафліна, А.Ш. Махмуда, А.Х. Олакі, Л. Оппенгейма, А.Рівьє. Вивчення екстрадиційної проблематики здебільшого характерне для досліджень, проведених вченими-криміналістами у другій половині XIX ст., зокрема, Бернер А.Ф, Єсіпов В.В., Білогориць-Котляревський Л.С., Кістяковський О.Ф., Познишев С.В., Пусторослєвський П.П., Сергієвський М.Д., Таганцев М.С. Потрібно розуміти, що проблеми, які стосуються екстрадиції були піддані на обґрунтованому дослідженню саме у дореволюційний період, саме про це свідчить значна кількість спеціальних робіт, відзначити певну кількість праць таких авторів: як В.П.Даневський, Л.О. Комаровський, Ф.Ф. Мартенс,

Д.П. Нікольський, Е.К. Сімсон, А.В.Степанов, Е.Я. Шостак, А.Штігліц. Тобто єдиного визначення екстрадиції немає, кожен з дослідників розкриває певну сторону цього поняття. В Україні питанням екстрадиції присвячені кандидатські дисертації С. М. Вихриста «Видача осіб в аспекті співвідношення міжнародного та національного права» (2002 р.) та М. П. Свистуленко «Екстрадиція в правовій системі України: основні кримінально-правові аспекти» (2005 р.), проте у цих роботах не приділено окремої уваги захисту прав людини при здійсненні екстрадиції.

Наукове і практичне значення отриманих результатів. На підставі підходів різних науковців до тлумачення терміну «екстрадиція», сформовано змістові характеристики цього поняття, які в комплексі розкривають його сутність.

Методи дослідження. За основу дослідження ми беремо теоретичні та методичні аспекти, а саме праці науковців вітчизняних та зарубіжних вчених. Для здійснення поставлених завдань у процесі написання наукової роботи були використані методи: теоретичні методи, такі як: аналіз та синтез літератури, нормативних джерел, узагальнення, порівняння, опис, класифікація.

Структура роботи.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, 10 підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Список використаних джерел нараховує 33 найменування. Обсяг роботи 54 сторінок, враховуючи список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ТА ГЕНЕЗИС МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ІНСТИТУТУ ЕКСТРАДИЦІЇ

1.1. Становлення та розвиток інституту екстрадиції в міжнародному праві

Одним з головних інструментів міжнародного права, який нам дозволяє притягувати до кримінальної відповідальності осіб, які порушують закон в одних країнах, а потім вільно переміщуються до інших, на які не поширюється юрисдикція держав, в яких скоєно злочини, є інститут видачі (екстрадиції).

Екстрадиція - це найстаріший інститут міжнародного кримінального права. Історично концепція екстрадиції, що зводить її до видачі злочинців, сягає часів феодалізму. Тоді вона позначалася латинським терміном *extradere* – примусове повернення підданого своєму суверену [1].

Екстрадиція - це передача однією державою іншій особі, яка переслідується за вчинений злочин, для притягнення його до кримінальної відповідальності або для виконання винесеного йому вироку. Питання видачі (екстрадиції) злочинців регулюються як внутрішнім правом держав, так і міжнародними договорами, як правило, двосторонніми. Однак із цього питання укладаються і багатосторонні міжнародні договори [1].

Одним із найперших документів, пов'язаних із видачою, є договір про мир і дружбу, укладений у 1296 р. до нашої ери (за іншими оцінками – в 1278 р. до нашої ери) між єгипетським фараоном Рамсесом II і царем хетів Хеттушилом III, в якому прописано, що «якщо втече з єгипетської землі одна людина, або два, або три, щоб прийти до великого князя країни хетів, великий князь країни хетів повинен схопити їх і наказати відправити назад до Рамсеса II, що стосується людини, яку приведуть до Рамсеса II, нехай не

стягнуть з нього провини, нехай не знищать його дім, його дружин та його дітей (нехай не вб'ють його), нехай не зашкодять його очей, його вух, його рота і ніг, всього його...» Зі свого боку Єгипет був пов'язаний з аналогічними зобов'язаннями [1].

Інститут екстрадиції є комплексною системою правових норм. Зважаючи на те, що він перебуває на стику міжнародного та національного права окремих держав, його реалізація здійснюється як внутрішньодержавними, так і міжнародно-правовими засобами.

Отже, коли ми досліджуємо генезис інституту екстрадиції, можемо впевнено казати, що саме з нього починається становлення процесу міжнародного правового співробітництва у кримінальних справах у сучасному уявленні про нього.

Слід зазначити, що розвиток інституту екстрадиції свідчить про повільний, але все більш стверджуваний процес позитивного ставлення до забезпечення прав особистості, прийняття документів, що визначають міжнародні стандарти прав людини, механізм їх захисту [4].

Фактор прав людини в процесі екстрадиції, безсумнівно, має дуже важливе значення і, звичайно, має бути врахований під час вирішення питання про видачі. Разом з тим навряд чи було б правильним, якби можливість порушення будь-якого права у великому переліку прав людини могла бути визначена як підстава для відмови в екстрадиції. Зауважимо, що в контексті цієї проблеми необхідно мати на увазі не права людини взагалі, як накладення вето на екстрадицію, а певні конкретні права, реальна можливість порушення яких може стати підставою для відмови у видачі. До цих порушень слід віднести можливість піддатися катуванням або іншим нелюдським або таким, що принижують гідність, різновидам поведінки або покарання, відмову від надання процесуальних гарантій у ході судового розгляду, порушення права на рівність тощо.

Взагалі всі питання, що стосуються видачі або передачі злочинців, вони присвячені міжнародно- правовим документам:

У 1975 році та 1978 році- Європейська конвенція про видачу правопорушників [9];

1983 рік- Конвенція про передачу засуджених осіб [17];

1972 рік- Європейська конвенція, що свідчать про передачу провадження у кримінальних справах [10];

1959 рік- Європейська конвенція про взаємну допомогу [8].

Отже, саме «Конституційних суд України» підтверджує нетотожність правової природи екстрадиції та передачі осіб. У 2001 році 11 липня, у своєму висновку щодо відповідності «Конституції України Римського Статуту Міжнародного кримінального Суду», зазначають, що всі терміни «видачі, передачі» часто розглядаються, як синоніми, але у документах та спеціальній літературі- це дуже різний зміст, що робить їх юридичну силу неідентичною.

Міжнародно-правові документи та спеціальна література при цьому виходять з того, що доставлення особи до іншої рівносуверенної держави принципово відрізняється від доставлення особи до Суду, створеного згідно з міжнародним правом за участю та за згодою заінтересованих держав. Якщо перше згідно з міжнародно-правовою термінологією позначається терміном «видача» або «екстрадиція», друге – терміном «передача».

Якщо розглядати Конституцію України, а саме частину 2, статтю 25 , мова йде про заборону видачі громадян України іншій державі. Дана заборона стосується лише національної, а не міжнародної юрисдикції. Отже, мета така: гарантувати судовий розгляд, справедливість та законність покарань для своїх громадян. Мова йде про те, що міжнародний кримінальний суд взагалі не може прирівнюватись до іноземного суду, оскільки створюється за участю та згодою учасників держави на основі

міжнародного права. Мета, якою пояснюється заборона видачі громадян однієї держави іншій, досягається у Міжнародному кримінальному суді через застосування відповідних положень Статуту, розроблених (або схвалених) державами-учасниками [18].

Отже, 3 стаття Конвенції говорить про те, що видача не проводиться коли сторону, яку запрошують, має підстави, вважати, що запит у зв'язку із звичайним кримінальним правопорушенням був надісланий з метою переслідування.

Якщо склад про видачу відсутній, то екстрадиція не може бути здійснена. Крім цього, необхідно враховувати принцип подвійного покарання: якщо особа вже була покарана за скоєння злочину, її екстрадиція може бути обмежена. Важливим моментом є дотримання процедури екстрадиції, що включає офіційний запит, надання доказів та розгляд справи у суді. Крім того, необхідно враховувати терміни давності відповідно до законодавства країни, в якій було скоєно злочин. Загалом екстрадиція є складною правовою процедурою, яка потребує точного дотримання законів, обліку прав та інтересів усіх сторін.

Обов'язковою умовою екстрадиції є наявність складу злочину, у діях особи, врахування принципу "подвійної кримінальності" Умова невидачі злочинця у зв'язку зі збігом строку давності відображена в ст. 10 Конвенції 1957 р. [9]. Потрібно розглянути етапи екстрадиції та законодавство:

1. Невідповідність законодавства різних країн. У разі екстрадиції виникає проблема того, що чинні закони та правила в одній країні можуть не співпадати із законами та правилами іншої країни. Це може ускладнити видачу злочинця, оскільки його дії можуть бути злочинами країни, куди його видають.

2. Складнощі в ідентифікації злочинців. Дуже часто злочинці використовують фальшиві документи та помилкові ідентифікаційні дані,

що робить їх встановлення та видачу більш складними. Деякі держави дотримуються суворих вимог щодо ідентифікації злочинців, що може ускладнити екстрадицію.

3. Політичні мотиви. У ряді випадків держави можуть відмовити в екстрадиції з політичних мотивів, наприклад, якщо вважають, що злочинець може бути підданий політичному переслідуванню чи переслідуванню з расових чи релігійних мотивів.

4. Невідповідність загальноприйнятих процедур. У деяких випадках судові процедури та правила, які застосовуються в одній країні, не відповідають правилам та процедурам, прийнятим в іншій країні. Це може суттєво ускладнити процес видачі злочинця, оскільки держави мають дотримуватись загальноприйнятих правил та процедур.

5. Відсутність згоди злочинця видачу. У випадку, коли злочинці відмовляються добровільно повернутися до країни, де вони скоїли злочин, може виникнути потреба у примусовій екстрадиції. Це може призвести до конфліктів та негативних наслідків для відносин між державами.

Отже, основні проблемні питання під час розслідування, які стосуються екстрадиції: [3]

- недостатня законодавча урегульованість окремих процедур екстрадиції;
- відсутність спеціального договору між Україною і державою, де перебувала особа;
- відсутність належного фінансування екстрадиції;
- занадто складний і довготривалий процес екстрадиції;
- невідповідне оформлення екстрадиційних документів; ненадання або несвоєчасне надання необхідних екстрадиційних документів під час досудового розслідування.

1.2. Сутність видачі особи, яка вчинила кримінальне правопорушення

Кримінальний процесуальний кодекс України, а саме стаття 54- визначає екстрадицію, як видачу особи державі саме компетентними органами, якщо ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності. [19].

Екстрадиція є доволі складним і багатоярусним процесом, що вимагає точної взаємодії між органами правосуддя запитуючої та запитуваної держав. Основними принципами екстрадиції є принцип взаємності, відсутність політичного аспекту, захист прав людини та уникнення карантинних мір.

Принцип взаємності передбачає, що держава, яка просить видати особу, має право на захист, якщо її влада не виконала рішення про екстрадицію особи до цієї держави. Принцип відсутності політичного аспекту означає, що особи, які займалися політичними діями, не можуть бути видані на запит режиму, який може переслідувати їх за політичними переконаннями. Захист прав людини передбачає захист від неправомірної дискримінації, пов'язаних з кольором шкіри, статі, віросповіданням, расою та ін.

Уникнення карантинних мір означає, що в державі, де особа перебуває, не може нести загрозу для національної безпеки запитуваної держави. Крім того, затриманий в державі не може перешкоджати проведенню карантинних заходів, прийнятих запитуваної державою.

Ці принципи допомагають захистити права людини та розширити правову культуру в суспільстві. Тому екстрадиція є важливим механізмом боротьби за права та свободи людини.

Отже, видачу особи у кримінальних провадженнях щодо злочину міжнародного характеру, реалізують згідно загальних вимог, до інституту

кримінального права України. Враховуємо існуючі особливості, а саме про дотримання наступних положень:

1. Підстави видачі в забезпечення прав та свобод особи. Стаття 25, Конституції України « громадянин країни не може бути вигнаний за межі України, або ж бути виданий іншим державам [2].

2. Мета екстрадиції, взагалі сутність у передачі особи, яка вчиняє злочин, для кримінального переслідування, виконання вироку. Екстрадиція не може виходити за рамки кримінального [19].

3. Особу видають за діяння, які є кримінально караними за законодавством як запитуючої, точно такі запитуваної держави, мова йде про дотримання принципу двійної злочинності. Міжнародна протиправність діянь злочинності завжди закріплена міжнародними договорами, усю конкретну кримінальну караність злочинів визначають національним законодавством держав. Тобто, такі умови злочину міжнародного характеру, мають відмінності у назві, тлумаченні елементів складу злочину тощо, однак такі відмінності за назвою, а не за сутністю злочинних дій, не впливають на характеристику злочинного діяння та не перешкоджають видачі.

4. Видачу щодо діянь застосовують, коли призначають визначене покарання. Кримінально-процесуальний кодекс України, частина 1, стаття 573 « запит про видачу особи, направляють за умовами, якщо за законом України хоча один із вчинених злочинів, передбачається покаранням у виді позбавлення волі, строком не менше одного року, або це про особу засуджено до покаранням у виді позбавлення волі та невідбутий строк становить не менше 4ох місяців.

5. Правила та дотримання: «видана особа не може переслідуватися, засуджуватися або затримуватися з метою виконання вироку чи постанови про утримання під вартою ні за яке правопорушення, вчинене до її видачі,

крім правопорушення, за яке вона була видана, і її особиста свобода ні з яких інших причин не може обмежуватися» (ст. 14 Європейської конвенції про видачу правопорушників 1957 року [9]), за винятком ряду випадків:

– Сторона, яка її видавала на це згодна. Запит на згоду надсилається разом з іншими документами, потрібно щоб був протокол заяви, зроблений та виданий зв'язку з відповідним правопорушенням.

Згода дається, якщо правопорушення, у зв'язку з яким вона запитується, є таким, що тягне видачу відповідно до положень конвенції;

Це означає, що якщо особа має можливість покинути територію держави, з якої вона була видана, і не зробила цього протягом 45 днів після її видання або після остаточного звільнення, або повернулася на територію після звільнення, то згідно з пунктом 1 статті 14 Європейської конвенції про видачу правопорушників 1957 року, цей період не враховується у строках звільнення особи від відповідальності за злочини в тій державі, з якої вона була видана.

Однак, якщо особа не змогла покинути територію з причин, які не залежать від неї, таких як закриття кордонів або технічні проблеми з транспортом, то цей період не враховується у строках її звільнення від відповідальності за злочини в тій державі, з якої вона була видана, тобто термін першого 45-денного періоду не нараховується.

Отже, у разі порушення умов екстрадиції, з урахуванням вищенаведеного пункту, держава, що видала особу, має право звернутися до держави-екстрадитуємої з проханням про повернення відданої особи на свою територію.

6. Причини цього різноманітні, але найголовнішою є принцип територіальної юрисдикції, відповідно до якого держава має право приймати рішення щодо свого громадянина, який вчинив злочин, на її території.

По-друге, у видачі може бути відмовлено в разі, якщо злочин, за яким розшукується особа, є політичним. Це забезпечується ст. 3 Європейської конвенції про видачу правопорушників 1957 року [9]. Однак визначення поняття "політичний злочин" є дуже плаваючим і вимагає окремого розгляду у кожному конкретному випадку.

По-третє, у видачі може бути відмовлено, якщо існують обґрунтовані ознаки того, що особа не буде отримувати справедливого судового розгляду в країні, до якої вона розшукується. Це передбачено ст. 3 Європейської конвенції про видачу правопорушників 1957 року [9]. Головні ознаки, на які можна звернути увагу в такому випадку, це статус правопорушника (наприклад, політичний дисидент, журналіст, активіст громадських рухів тощо) та загроза його життю, свободі або безпеці.

По-четверте, також можна відмовити в видачі, якщо протягом певного часу після вчинення злочину минув строк давності за законодавством тієї держави, яка розшукує особу.

Таким чином, видача правопорушників є складним та багатоаспектним питанням, яке потребує уважного аналізу кожного конкретного випадку, а також дотримання вимог міжнародного права та захисту прав людини.

Існує провадження у справах про аналогічне правопорушення. Порушення принципу «Non Bis in Idem». Також впливає строк давності чи передбачається можливість застосування покарання у вигляді смертної кари, це статті від 7 до 11 Європейської конвенції про видачу правопорушників 1957 року) [9].

Слід розуміти, що Міжамериканська конвенція не скасовує та не змінює угоди про екстрадицію, які вже діють між державами-учасницями. Отже, конкретні правила екстрадиції залежать від цього, які норми містять

двосторонні чи багатосторонні договори між конкретними державами. За Міжамериканською конвенцією видача особи можлива, якщо:

- держава, яка запитує, має юрисдикцію для того, щоб судити і застосовувати покарання до людини, яку хочуть екстрадувати, наприклад, якщо ця людина вчинила злочин на території держави і повинна відповідати за її законодавством;
- «кандидат на екстрадицію» вчинив правопорушення, яке в обох державах вважається злочином та передбачає покарання у вигляді позбавлення волі як мінімум на один рік.

Екстрадувати людину можуть з метою участі у досудовому розслідуванні чи судовому розгляді або для відбування покарання. Залежить від цього, який стадії перебуває справа [2].

Є ще один важливий нюанс – Україна не видає своїх громадян іншим державам. Це передбачено статтею 25 Конституції України. Тобто якщо український громадянин скоїв злочин на території іншої країни і повернувся на Батьківщину, його не можна екстрадувати [18].

Незважаючи на те, що екстрадиція громадян України до іншої держави не здійснюється, таку людину можуть засудити за українським законодавством. За умови, що вчинене нею діяння вважається злочином в Україні та тягне за собою позбавлення волі від одного року. Про винесений вирок повідомляють державу, яка питала екстрадицію.

1.3. Реалізація міжнародно-правових стандартів прав людини у відношенні осіб, залучених до екстрадиційної процедури

Важливою гарантією ефективного та дієвого захисту прав людини з найдавніших часів виступає процедура, яка являє собою встановлену послідовність дій, спрямованих на досягнення певного результату. Будь-яка процедура несе в собі момент обмеження свободи суб'єкта, поведінку якого вона впорядковує. Принцип належної правової процедури, виступає як спосіб забезпечення реалізації принципу невідворотності відповідальності та покарання за вчинене правопорушення [2].

Перешкоди до екстрадиції за ознакою прав людини передбачені міжнародним правом застосовується так само, як і до інших видів переміщення осіб із встановлених дискримінаційних ознак, або якщо становище особи може погіршитися на цій підставі. Міжнародні угоди про екстрадицію, як правило, забороняють екстрадицію за злочини, які караються смертною карою, при наявності загрози виконання цього покарання, якщо держава, яка виконує запит, не застосовує смертну кару за відповідний злочин, а держава, яка запитує, не надала надійних запевнень у тому, що смертна кара не буде застосована або виконана.

Деякі міжнародні угоди про екстрадицію прямо передбачають низку обставин, що виключають можливість екстрадиції на підставі міжнародного права в галузі прав людини, зокрема, заборона переміщення будь-якої особи за наявності вагомих підстав вважати, що вона зазнає тортур або жорстокого, нелюдського поводження, зверненню або покаранню, що принижує гідність, не буде забезпечено мінімальними гарантіями права на справедливий судовий розгляд у кримінальному процесі або ж піддається довічно позбавлення волі без можливості умовно-

дострокового звільнення, якщо держава, яка виконує запит, не допускає цього і не отримала гарантій того, що особа не піддасться цьому виду покарання. Типовий договір ООН також передбачає виняток із загальних міркувань гуманності.

Всі особи, які були залучені до процедури екстрадиції, мають право на захист від дискримінації, а саме: [22]

- Якщо право на застосування принципу, щодо виключення політичних злочинів з числа екстрадиційних.
- Якщо право на політичний притулок: право не підлягти видачі, яка здійснюється з метою переслідування за політичними мотивами.

Принципи «виключення політичних злочинів» застосовуються для забезпечення прав людини в інституті екстрадиції, саме це перешкоджає здійсненню видачі особи, яка вчиняє злочин політичного характеру до держави, вона може бути піддана несправедливому правосуддю та жорсткому покаранню.

Якщо є відмова від принципу, то видається передчасною: виходячи з певних політичних протиріч, існуючих у світі, також скасування цього принципу, який посилить репресії з боку держави щодо її політичних противників. Коли надають політичний притулок, то перешкоджають видачі і розглядаються як один із інструментів захисту прав людини.

Важливий засіб забезпечення прав людини в інституті екстрадиції виступають підстави для відмови у видачі особи, тобто якщо держав має вагомі підстави вважати, що прохання про видачу зроблено по меті судового переслідування та покарання особи за певною расою, віросповідання, громадянства, етнічної приналежності, політичного погляду, статі чи статусу.

РОЗДІЛ 2. РОЛЬ ПРИНЦИПІВ ІНСТИТУТУ ЕКСТРАДИЦІЇ У НОРМАТИВНОМУ ВРЕГУЛЮВАННІ СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ У СФЕРІ ВИДАЧІ ЗЛОЧИНЦІВ

2.1. Невидача особи, відносно якої на території запитуваної держави винесене остаточне рішення, як забезпечення принципу *non bis in idem*

«NON BIS IN IDEM»- це принцип юридичної відповідальності, саме він означає, що особа не може бути притягнута до юридичної відповідальності двічі за точно таке правопорушення.

«Non bis in idem», він впливає із Міжнародного пакту про громадянські та політичні права:

-ніхто не повинен бути двічі засудженим [7]. Відповідно до Європейської конвенції про покарання за дорожньо-транспортні діяння злочинності, прийняті у 1964 році, особа, яка постійно проживає на одній з територій (зі сторін), вчиняє дорожньо-транспортне діяння злочинності на території іншої сторони, тобто, де його було вчинено, після цього доручаємо державі, де проживає правопорушник, порушити кримінальну справу.

Принциповість «non bis in idem» відіграє настільки велику роль для захисту прав і свобод осіб. Даний принцип має свою особливість, в статті 20 Римського статуту Міжнародного кримінального права передбачає, що особа, яка була судима іншим судом за злочин геноциду, злочини проти людяності, злочини які зв'язані з війною, та злочини агресії, не може бути судима Міжнародним кримінальним судом за всі подібні діяння, але так, є два випадки, коли все ж таки справа в суді держави розглядається:

– це справа, яка стосується захисту відповідної особи від кримінальної відповідальності за злочини, що підпадають під юрисдикцію суду;

– та справа де не було проведено незалежно у відповідності з певними нормами правової процедури, проводиться таким чином, що відповідні обставини не відповідають цілі нехтувати відповідну особу правосуддя [11].

Відокремлене питання, яке дуже складне, можливість притягнення кримінальної відповідальності юридичних осіб по реальному принципу, тому також виникають складності при затриманні принципу

Потрібно зазначити, що цей принцип набув закріплення в Конституції України, частина 1 стаття 61 [18], будучи сформульованим так – ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення.

Також, про заборону подвійної відповідальності «NON BIS IN IDEM». Видача не здійснюється, якщо компетентні органи запитуваної держави проголосили остаточне рішення щодо відповідної особи у зв'язку зі злочином, за який вимагається видача; таке ж правило застосовується, якщо компетентні органи запитуваної держави ухвалили рішення або не порушувати, або припинити переслідування у зв'язку з таким самим злочином (ст. 9 Конвенції)

Аналіз міжнародно-правових норм, який закріплює принцип, говорить, що саме цей принцип має певні особливості та обмеження [18]:

1) вирок може бути виконаний, або ж виконувався, достатнім, що набрання законної сили остаточного обвинувального чи виправдувального вироку суду;

2) принцип не буде порушуватись у випадках перегляду справи вищим за ієрархією судом або такий суд скасовує вирок та приймає рішення про проведення нового судового розгляду;

3) певна норма не може забороняти притягнення особи до кримінальної відповідальності за ті ж факти, за якими засуджується чи виправдовується людина, наявність ознак злочину. Заборона притягнення особи до кримінальної відповідальності знов до того ж суду чи іншого суду за такий злочин;

4) Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, це стаття 14, не забороняє притягнення особи до кримінальної відповідальності, якщо особа була засуджена чи виправдана в порядку адміністративного процесу, чи була притягнена до дисциплінарної відповідальності. Тобто, цей принцип застосовують, якщо особа була засуджена чи виправдана у порядку кримінального судочинства;

5) Принцип не застосовують у випадку відновлення судового розгляду з огляду на виняткові обставини, такі як виявлення доказів, яких не було чи про які невідомо на момент винесення вироку суду;

6) Принцип застосовується тільки щодо притягнення до відповідальності у межах однієї держави, та не буде порушений в тому випадку, якщо за те й саме діяння особа притягається до відповідальності, спочатку однією, а потім вже іншою державою [29].

У правових позиціях Європейського суду з прав людини, цей принцип становить сукупність матеріальних, правових та процесуально-правових положень.

Матеріально правові складові, правила принципу, розглядаються так:

1) правопорушення, яке неможливо притягти особу двічі до юридичної відповідальності.

Європейський суд з прав людини говорить, що між матеріально-правовими та процесуально-правовими компонентами дуже плідний в'язок, який характеризує, що одночасне кримінальне переслідування особи, навіть в окремих процесах, за одні і ті ж факти не оцінюються судом як порушення.

Аналіз доктрини міжнародного права дозволяє дійти висновку про доцільність розгляду принципу *non bis in idem* (*ne bis in idem*) у трьох основних аспектах:

- як внутрішній (внутрішньодержавний),
- який реалізується на території однієї держави (неприпустимість повторного засудження та покарання особи на території однієї і тієї ж держави),
- як міждержавний, тобто такий, що реалізується на території декількох держав (неприпустимість засудження та покарання особи на території однієї держави, якщо таку особу було засуджено або виправдано за те ж діяння на території іншої держави), та такий, що має місце між державою і міжнародними кримінальними судами та трибуналами.

Принцип в межах однієї держави пояснюють обставинами:

Перший принцип- «*nemo debet bis vexari pro una et eadem causa*» і захищає інтереси як окремої особи, так і суспільства в цілому [6].

Другий принцип, це кримінальне переслідування особи, та неприпустимість знову здійснювати переслідування особи за ті ж діяння на підставі тих фактів. Обвинувачення щодо особи у вчиненні злочину, може здійснюватися тільки раз, а після чого може не повторюватись

Третій принцип, розглядаємо, як втілена повага до судового рішення, вони прийняті раніше з того самого питання.

Можна констатувати, що дана рекомендація не відповідає Конституції України, КК України, ні Міжнародному пакту про громадянські та політичні права 1966 р. Згідно до вищевказаних норм, ніхто

не може двічі притягуватися до відповідальності за один і той же злочин, а також неможливо притягнути до кримінальної відповідальності за КК України громадянина України, якщо за вчинений ним злочин вже є рішення іноземної держави [18].

2.2. Принцип *aut dedere aut judicare* та забезпечення принципу *jus de non evocando*

При остаточному застосуванні принципу «*aut dedere aut judicare*» - рішення судити чи не судити у певній державі приймається на основі взаємних консультацій між державами та враховуються права та інтереси осіб, тобто сприяє захисту прав людини у інституті екстрадиції.

Йдеться про зобов'язання «або видавати або здійснювати судове переслідування» (*aut dedere aut judicare*), яке часом спрощено називають принципом «або видай, або суди».

Норми про таке зобов'язання включені до більшості міжнародних «антитерористичних» договорів з метою забезпечення невідворотності покарання терористів

Це в загальному плані означає, що держава, де місцезнаходження злочинця має вибір між двома альтернативними варіантами дій, кожен з яких має вести до судового переслідування та покарання передбачуваного правопорушника.

За першого варіанта держава може самостійно виконати своє зобов'язання переслідувати терористичні злочину шляхом порушення кримінальної справи, розслідування та здійснення правосуддя у своїх національних судах.

За другого варіанта переслідування терористів може бути реалізовано шляхом задоволення прохання про видачу обвинуваченого

(підозрюваного), з якого звернулося будь-яка інша держава, яка заявила про свою юрисдикцію щодо конкретного злочину та особи, яка її вчинила і здійснюватиме розслідування та правосуддя у своїх національних судах щодо виданої особи та вчиненого нею злочину.

Зобов'язання «або видавати або здійснювати судове переслідування» (*aut dedere aut judicare*) у міжнародному співробітництві у сфері боротьби зі злочинністю визнається щонайменше з часів Гуго Гроція, який визначив принцип *aut dedere aut punire* (або видати, або покарати): «Держава, в якій перебуває той, хто викритий у злочині, повинен або сам, на вимогу іншої держави, покарати за заслугами злочинця, або надати це розсуду відповідної держави.

У сучасній лексиці слово «кара» як альтернатива видачі замінено на «переслідування», щоб краще відобразити потенційну можливість визнання передбачуваного правопорушника невинним.

З останньої чверті XX - початку XXI століття підвищена увага до юридичного змісту зобов'язань *aut dedere aut judicare* та його практичної реалізації багато в чому пов'язано саме з активізацією діяльності міжнародних терористичних об'єднань, а також із переглядом усієї міжнародно-правової концепції права надання притулку. Виникло загальне розуміння виключення терористичних злочинів із розряду політичних та необхідності зміцнення міжнародно-правових гарантій недопущення безкарності терористів.

Альтернатива, яку має держава-учасниця відповідно до зобов'язання *aut dedere aut judicare*, виникає лише тоді, коли прохання про видачу було справді направлене, і воно відповідно надає державі-учасниці можливість вибору між:

- а) проведенням згаданої видачі;

б) передачею цієї справи своїм власним компетентним органам для порушення кримінальної справи та судового переслідування, бо мета цього положення полягає у запобіганні безкарності будь-яких осіб, які вчинили акти тероризму. Безумовно, з урахуванням норм міжнародних договорів, що закріплюють зобов'язання *aut dedere aut judicare* (причому не тільки антитерористичних, а й багатьох інших, наприклад, спрямованих на протидію корупції).

Щодо сфери дії принципу спрощеного порядку видачі осіб можна поділити на загальні та спеціальні. До загальних принципів спрощеного порядку видачі осіб належить: принцип верховенства права, принцип незалежності суду і підпорядкування його виключно закону, територіальний принцип, принцип *non bis in idem*, взаємності, «видай або суди», невидачі осіб, які скоїли політичні злочини, а також через расові, релігійні переслідування, добросовісне виконання зобов'язань.

До спеціальних принципів спрощеного порядку видачі осіб належить: принцип взаємності, «видай або суди», невидачі осіб, які скоїли політичні злочини, а також через расові, релігійні переслідування, принцип подвійної криміналізації із застосуванням певної межі покарання, принцип не вислання.

Наступний принцип «видай або суди». Зазначений принцип здебільшого застосовується щодо злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку [5]. Березняк В.С. зазначає, що принцип «видай або суди» є одним із основних принципів інституту видачі осіб [3]. Хоча, на нашу думку, роль цього принципу перебільшена з огляду на те, що його застосування обмежене певною групою злочинів.

Таким чином, принципи спрощеного порядку видачі осіб поділяються в залежності від того, де вони закріплені на ті, що знайшли закріплення в законодавстві України (принцип «*non bis in idem*» (заборони притягнення

до відповідальності або покарання двічі за одне й те саме діяння), принцип невидачі власних громадян, принцип верховенства права, принцип незалежності суду (суддів) і підпорядкування його виключно закону, (територіальний принцип) та принципи закріплені на міжнародному рівні (взаємності, «видай або суди» («aut dedere aut judicare»)), невидачі осіб, які скоїли політичні злочини, а також через расові, релігійні переслідування, принцип добросовісного виконання зобов'язань, подвійної криміналізації із застосуванням певної межі покарання, принцип невислання) [20].

Також пропонуємо розглянути, правило невидачі власних громадян у контексті забезпечення принципу *jus de non evocando*.

Сьогодні це стало важливою концепцією міжнародного публічного права, згідно з якою держави відмовляються екстрадувати своїх громадян. Деякі країни можуть відмовити у видачі негромадян, які за скоєні ними злочини можуть бути засуджені до страти. Це можна побачити на прикладі Канади та Мексики порівняно зі США. Цей принцип часто утверджується у справах Міжнародного кримінального трибуналу з Руанди та колишньої Югославії (МТКЮ). Основа полягає в тому, що міжнародний трибунал, захоплюючи юрисдикцію над міжнародним кримінальним судом національних судів, порушує принцип *jus de non evocando* [25].

Гарантія захисту прав та людини екстрадиції виступає, як правило, яке відповідає, що власні громадяни не видаються. Положення одне з важливих правозахисних принципів «*jus de non evocando*», закріплює право особи постати перед національним судом згідно з положеннями національного законодавства. Позиція, яка стосується невидачі більшості держав власних громадян обґрунтована загальнолюдськими цінностями та правовими принципами [14].

Також принцип «*jus de non evocando*», передбачає право особи постати перед Національним судом, де будуть застосовані положення національного законодавства.

Поняття щодо права на належні правові процедури, коли здійснюється екстрадиція як принцип, відповідає стосовно особи, яка була залучена до екстрадиційного процесу, у повній мірі дотримані міжнародно-правових стандартів прав людини [15].

2.3. Принцип захисту від політичної дискримінації: неவிдача за вчинення політичного правопорушення, внаслідок надання політичного притулку, з політичних мотивів

Для ефективної боротьби зі злочинністю необхідно, щоб держави співпрацювали між собою та дотримувалися міжнародно-правових норм. У цьому контексті особливо важливим є розвиток міжнародної правової співпраці та уніфікація міжнародного кримінального права.

Наприклад, Міжнародний кримінальний суд, що був заснований Римським статутом в 2002 році, є важливим засобом боротьби зі злочинністю на міжнародному рівні. Він має компетенцію розгляду кримінальних справ щодо таких злочинів, як геноцид, злочини проти людяності, військові злочини та злочини агресії.

Також важливою є уніфікація кримінального права міжнародного співтовариства. Це включає в себе створення спільних визначень та класифікацій злочинів, уніфікацію процедур та судочинства, а також узгодження міжнародних правил щодо екстрадиції та взаємної правової допомоги.

Отже, міжнародно-правова боротьба зі злочинністю базується на принципах правового договору, невидачі громадян та політичних емігрантів, невідворотності покарання, гуманності та захисту прав своїх громадян. Це передбачає розвиток міжнародної правової співпраці та уніфікацію міжнародного кримінального права.

Усі особи, які залучаються до екстрадиційної процедури мають право на захист від політичної дискримінації, тобто це:

Право на застосування принципів політичних злочинів;

Право на політичний притулок;

Право не підлягати видачі, яка здійснюється з метою переслідування з політичними мотивами.

Принципи щодо виключення політичних злочинів ефективно застосовуються для забезпечення прав людини в інституті екстрадиції, це перешкоджає здійсненню видачі особи, яка вчиняє злочин політичних характеристик до держави. Коли є відмова від вказаного принципу, її видають передчасно: виходячи з політичних протиріч, котрі існують у світі, скасування принципу точно посилить репресії з боку держави [17].

Коли надають політичний притулок, це перешкоджає видачі, та розглядають як один із дієвих інструментів захисту прав людини. Важливий засіб забезпечення прав людини в інституті екстрадиції виступає така підстава для відмови видачі особи, якщо запитувана держава має вагомі підстави вважати, що прохання про видачу зроблене з метою судового переслідування, або ж покарання.

РОЗДІЛ 3. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ЕКСТРАДИЦІЇ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ ТА ПРАВІ УКРАЇНИ

3.1. Співвідношення норм національного законодавства та норм міжнародного права, що стосується екстрадиції

Якщо ми розглядатимемо екстрадицію, то вона, як правило, є правовим інститутом міжнародної та національної системи права зі складом правової природи. Екстрадиції у правовому регулюванні мають бути здійснені за допомогою багатьох багатосторонніх міжнародних договорів, які звичайно ж регламентують питання видачі, договорів про боротьбу з окремими видами злочинів.

Потрібно розуміти, що екстрадиції в сучасному міжнародному праві присвячено значну кількість міжнародних договорів, де містяться норми, що регулюють різні питання. Багатосторонні міжнародні договори, що регулюють інститут екстрадиції, можна поділити на дві групи, сюди ми віднесемо:

- це договори, які регламентують різні аспекти боротьби з міжнародною злочинністю, тобто зачіпають питання видачі;
- це договори, які безпосередньо регулюють даний інститут.

Перша група, як правило, спрямована на захист особистості, суспільства, держави, торкається питань безпеки, протидії злочинності, у тому числі транскордонного її різновиду. Сюди слід зарахувати такі документи, як:

- Стаття 9, 1929 рік, Міжнародна конвенція по боротьбі з підробкою грошей
- Стаття 7, 1948 рік, Конвенція про попередження злочину геноциду та покарання

- Стаття 16, 1963 рік, Конвенція злочину та деяких діянь, що здійснюються на борту повітряних суден
- Стаття 7, 1970 рік, Конвенція боротьби з незаконними захопленням повітряних суден
- Стаття 8, 1971 рік, Боротьба з незаконними актами, які спрямовані проти безпеки цивільної авіації
- Стаття 9 та 10, 1979 рік, Боротьба і захопленням заручників
- Стаття 9, 1979 рік, Про фізичний захист ядерного матеріалу
- Стаття 8, 1984 рік, Проти катувань та жорстоких, нелюдських діянь
- Стаття 326, 1988 рік, Боротьба з незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин
- Стаття 11, 1988 рік, Боротьба з незаконними актами, які спрямовані проти безпеки морського судноплавства
- Стаття 8 та 9, 1977 рік, Боротьба з бомбовим тероризмом
- Стаття 10 та 11, 1999 року, Боротьба з фінансовим тероризмом.
- Стаття 16, Боротьба з транснаціональною злочинністю
- Розділ 2, 2001 рік, Конвенція злочинності у сфері кібер інформації
- Стаття 44, 2003 рік, Проти корупції
- Стаття 13, 2005 рік, Боротьба з актами ядерного тероризму [23].

Друга група- це документи зразкового та рекомендаційного характеру, вони розроблені міжнародними організаціями. У цьому випадку ми повинні розуміти про зразкові документи, розроблені ООН. Ці документи посідають важливе місце у формуванні національної законодавчої політики.

Слід навести приклад, у зразковій угоді про затримання від 14 грудня 1990 року, були передбачені важливі положення, які бралися до уваги сторонами в процесі укладання угоди як зобов'язання щодо легітимних підстав екстрадиції. Тобто, звідси такий висновок, що такі

положення, природно, мають підвищену ефективність міждержавного співробітництва у боротьбі зі злочинністю [23]. Щодо останньої, третьої групи- це підписані державами двосторонні і багатосторонні угоди.

Звичайно ж, це міждержавні двосторонні та багатосторонні угоди, які завжди займають важливе місце у наданні взаємної правової допомоги у кримінальних справах. За даними Секретаріату ООН, кількість таких угод досягла 1500 і продовжує збільшуватися.

Головною метою укладення двосторонніх і багатосторонніх договорів угод є розробка дієвого механізму здійснення екстрадиції виходячи із географічної близькості, економічних, політичних і культурних взаємин, спільності стратегічних інтересів.

Це знаходить своє відображення у територіальних і загально регіональних конвенціях з питань затримання. Конвенція Африки та Азії, 1962 рік про екстрадицію та допомогу щодо кримінальних справ, яка підписана з такими країнами, як: Бельгія, Нідерланди, Люксембург. Отже, Мінська Конвенція 1993 року 22 січня про правові відносини та допомогу цивільних, сімейних, кримінальних справах таких країн СНД: Білорусь, Вірменія, Казахстан, Киргизія, Молдова, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан, Україна. Крім того, серед багатосторонніх угод загально регіонального характеру можна відзначаємо «договір Ліги Арабських держав екстрадиції», він був підписана у 1952 році Єгиптом, Іраком, Йорданією, Саудівською Аравією і Сирією [24].

Якщо говорити про таку не просту процедуру, екстрадиція для України ускладняється відсутністю власного закону про екстрадицію .

З урахуванням правової наступності, тут можна говорити про 30 Міжнародних договорів, що містять питання екстрадиції. Це є суттєво прогалиною в законодавстві, особливо сьогодні, коли злочини все частіше

набувають міжнародного характеру, а злочинці, щоб уникнути покарання, переходять за кордоном [24].

1990 року Генеральна Асамблея ООН наважилася сформулювати модель типового договору для тих країн, які хочуть вести переговори та укласти двосторонні договори про екстрадицію. Йдеться про Типову угоду, яка відтворює останні тенденції законодавства про екстрадицію та накопичує досвід існування двосторонніх угод. Загальними положеннями типового договору про екстрадицію поширюються на незрозумілу особу, яку переслідують за їхніми політичними переконаннями. Угода визначає види злочинів, які можуть призвести до екстрадиції. Перш за все, за ці порушення передбачається покарання у вигляді позбавлення волі на строк до одного року або іншого позбавлення волі або суворого покарання відповідно до законодавства обох сторін. Типовий договір про екстрадицію також передбачає інші причини відмови у видачі злочинців.

Є певні стандартні умови, які повинні включити в себе підставу для невидачі.

Перше - це якщо особа, яка потребує екстрадицію, може піддатися катуванням або жорсткому поводженню .

Друге - це ненадання мінімальних гарантій у кримінальному провадженні, яке ведеться відповідно до положень Конвенції, стаття 14, саме Міжнародного пакту про громадські та політичні права, які були укладені 1966 року [28].

Реалізація питань видачі в процесі кримінального переслідування іноземних громадян застосовуються за допомогою міжнародних норм, які є частиною правової системи України і їх застосування є пріоритетним, в разі якщо національне законодавство передбачає інше, згідно з частиною 1 ст. 9 Конституції України через відсутність національного закону про екстрадицію, вони безпосередньо регулюють процедуру видачі при

здійсненні кримінального переслідування іноземних громадян на території України і при реалізації процедур міжнародно-правового співробітництва держав у кримінально - правовій сфері.

Крім того, норми міжнародного права, імplementовані в українське законодавство - глави 44 Кримінально-процесуального кодексу України, на основі якого здійснюється процес екстрадиції іноземних громадян з території української держави [20].

Розглянуті питання також регламентуються актами Генеральної прокуратури України. Кількість практики судів України дозволить проаналізувати та узагальнити на цій підставі постанову Пленуму Верховного Суду України. Це робиться з метою правозастосовчої діяльності по всій державі. Тобто, Верховний Суд України може проводити подальшу судову практику, де будуть застосовані всі норми міжнародного права у справах про перевірку законності та обґрунтованості рішень про видачу і взяття під варту іноземних громадян. Саме тут у відношенні екстрадиції є перевірка прокуратури України де вказується, що екстрадицію можна розглядати як елемент кримінально процесуального права, оскільки наявна процедура (порядок) передачі особи, яка вчинила злочин в іншій державі з дотриманням певних процесуальних гарантій [12].

Все, що бере до уваги міжнародний та правовий характер екстрадиції, та особи які вчиняють злочини, є необхідність розгляду міжнародно-правових основ цієї інституції. Зокрема, небезпідставним є особлива увага міжнародної громадськості з питань формування правових основ інституту екстрадиції. Необхідно відзначити, що нині діють ряд конвенцій і двосторонніх договорів з видачі злочинців і надання правової допомоги у кримінальних справах.

Все, що може стосуватись питань екстрадицій на міжнародному рівні, містить достатню кількість багатосторонніх угод. Зокрема, у 1957 році

були прийнята Європейська конвенція, яка встановлювала злочини про екстрадицію, пов'язані з неординарними кримінальними правопорушеннями, фінансовими злочинами та процедурами екстрадиції. Конвенція набула чинності 18 квітня 1960 року. Україна ратифікувала договір 18 січня 1998 року.

Часті зміни, як у законодавстві договорів у галузі екстрадиції все одно вимагають прийняття 2 додаткових потрібних протоколів до Конвенції 1957 року. Фактично перший додатковий протокол був прийнятий 15 жовтня 1975 року, а другий додатковий протокол - 17 березня 1978 року. Якщо запитувана країна оголосила амністію, то країна має право порушити судовий процес відповідно до власного кримінального законодавства, видача не може бути здійснена [1].

Таким чином, Конвенція 1957 року, та її два протоколи про відносини між країнами, які регулюють правові питання про видачу. Так, тут Конвенція має право визначати обмеження щодо екстрадиції, які були пов'язані з місцями, де було вчинено злочин, незавершеними судовими процесами, строками давності та смертною карою, які можуть застосовуватися. Конвенція вважає необхідним підтвердити й загальний принцип кримінального права - "за один злочин не судять двічі".

Отже, можемо зробити висновок, коли є прийняття Європейської конвенції щодо екстрадицій та 2 додаткових протоколи, це свідчить про те, що Комісія вживає відповідних заходи для координації законодавства європейських країн про систему екстрадицій.

Особа, що екстрадується, можуть затримати під вартою на вимогу до очікування його екстрадиції. У цьому випадку заява, як правило, має містити посилання на покарання про затримання із зазначенням того, що буде поданий окремий запит про екстрадицію. Щодо прохання про затримання про екстрадицію може бути надіслано поштою, телеграмою або

факсом. Закон може передбачати наявність підстав і підозрювати, що будь-хто вчинив злочин екстрадиції на території іншої сторони, може бути затриманий без запиту. Запит або затримання екстрадиції негайно повідомляється іншій стороні..

Якщо запит про екстрадицію не знайшов перебігу встановленого законодавством терміну, затриманого необхідно звільнити.

Момент, коли будь-яка особа підлягає екстрадиції, та є переслідуваною або в має бути засуджена, то її видача скоріш за все буде відкладена до закінчення повного переслідування.

Щодо відстрочки, вона може призвести до закінчення строку, особа яка потребує екстрадиції може звісно бути видана за запитом.

Якщо особа видана тимчасово, вона повинна повернутись після розгляду кримінальної справи, не пізніше 3 місяців з дати передачі. За розумних обставин термін може бути розширений. Якщо запит на екстрадицію надходить з кількох країн, сторона, якій запитується, повинна вирішити, яким із цих вимог слід дотримуватися [21].

Всім відомо, що в Україні екстрадиція це не проста процедура, тому що відсутність власного закону про екстрадицію ускладнює це. Тобто, діяти необхідно переважно на основі двосторонніх угод та договорів, укладених на сьогодні з деякими країнами.

На сьогоднішній час в практиках більшість держав регулюється інститут видачі, та здійснює це на двосторонньому рівні саме зазначеними договорами. А ось сам механізм регулює так, що одночасно діють як договори, присвячені окремим видам злочинів, так і відмічені двосторонні угоди. Водночас екстрадиція може стосуватися осіб, які вчинили протиправні діяння згідно з кримінальним законодавством запитуючої держави.

Можемо зробити певний висновок, що екстрадиція є повноцінним інститутом, який регульований як внутрішньо-державними нормами так і великою кількістю міжнародно-правових актів: багатосторонніх універсальних і регіональних, а також двосторонніх угод.

Взагалі на рівні міжнародного права інститут екстрадиції регламентує взаємодію держав при наданні правової допомоги у кримінальних справах відповідно до встановлених на міжнародному рівні правил. Всі питання екстрадиції регулюються і на національному рівні. Тут мова йде про норми законодавства, що стосуються підстав відмови у видачі, затримання особи з метою екстрадиції, арешту, дотримання прав, залучених до екстрадиційної процедури осіб, тощо.

3.2. Практика ЄСПЛ щодо екстрадиції

Великий інститут екстрадиції, потрібно розглядати як явище, яке зазнає зміни в процесі розвитку інтеграції держав. Взагалі все, що стосується спрощеного режиму щодо перетину кордону держави, дозволяє індивіду переміщуватись між державами вільно, а вдосконаливши технології дозволяють говорити про нові питання, які з'явилися при аналізі ситуації.

Головна з проблем- це взаємний інститут екстрадиції, де реалізація залежить між правами людьми та захистом.

Усі дотримання та їх обов'язки, щодо прав людини пов'язані в даному випадку з забезпеченням прав осіб. Ухвалення основних документів у сфері прав людини визначило закріплення міжнародних стандартів щодо захисту і, крім того, вплинуло на створення контрольних механізмів в міжнародних установах для їх забезпечення.

Дотримання та захист прав людини пов'язані з забезпеченням прав, щодо якої приймається рішення про екстрадицію. Основні документи та їх

прийняття у сфері прав людини визначає закріплення міжнародних стандартів захисту, впливає створення контрольних механізмів від імені міжнародних установ їхнього забезпечення.

Виконувані міжнародно-правові зобов'язання держави щодо екстрадиції не дають необхідності дотримання правоохоронними органами прав особи, на яку запитується. Проаналізована практика Європейського суду з прав людини говорить про численні порушення гарантованих Європейською конвенцією прав і свобод людини під час екстрадиції особи в рамках міжнародного співробітництва в ході кримінального провадження. Дані порушення стали напрацьовані європейським співтовариством щодо дотримання основних прав особи .

Природно, практика Європейського суду з прав людини, уповноважені правоохоронні органи України повинні при прийнятті рішення про особу, яку запитують, вважати наступні фактори, що впливають на дотримання основоположних прав і свобод [30].

Основне місце забезпечення правозахисного фактору в екстрадиційних процесів має практика Європейського суду з прав людини. Саме Європейський суд неодноразово у своїх рішеннях підтверджував, що правові інститути в боротьбі зі злочинністю не можуть ігнорувати міжнародно визнаних права людини і повинні спиратися на безумовне надання правових гарантій особі, щодо якої застосовуються відповідні заходи примусу.

Навіть не дивлячись на те, що в Європейській конвенції про захист прав людини 1950 р не передбачено спеціальної норми, присвяченій правовому захисті особи яку екстрадують, практика суду, пов'язана з тлумаченням:

- Стаття 1, право на життя;
- Стаття 3, захист від катувань ;

- Стаття 5, захист свободи ;
- Стаття 6, справедливі судові розгляди .

Для захисту прав осіб, залучених до екстрадиційної процедури, відіграють важливу роль звертатися до Європейського Суду відповідно до правила 39 і 40 Регламенту суду, що призводить до запобігання видачі або до скасування рішення про видачу і повернення виданої особи.

Міжнародні зобов'язання держав у сфері захисту прав людини об'єктивно припускають ретельний розгляд питання про можливості порушення прав особи яку екстрадують, пов'язаного з переслідуванням внаслідок політичних переконань, національної та расової приналежності, відсутності мінімальних гарантій в процесі судового розгляду і т.д.

Хоча розгляд подібних питань істотно ускладнює екстрадицію особи, в цілому використання різних правових інститутів в боротьбі зі злочинністю не можуть ігнорувати міжнародно-визнані права людини і мають спиратися на безумовне надання правових гарантій особі, щодо якої застосовуються відповідні примусові міри .

Так, розглядаючи справу «Tomasí v. France», Європейський суд з прав людини підкреслив, що потреби слідства і безумовна складність боротьби з злочинністю, зокрема з тероризмом, не можуть вести до обмеження захисту фізичного стану людини. А ось, у справі «Fox, Campbell and Hartley v. U.K.», пов'язаного з терористичною діяльністю, Європейський суд вказав на необхідність забезпечення відповідного балансу між захистом інститутів демократії як загального інтересу і захистом індивідуальних прав [32].

Ця теза в рівній мірі може бути віднесена і до екстрадиції з урахуванням того, що видача особи найсерйознішим чином зачіпає фундаментальні права і свободи особистості. Я. Броунлі абсолютно справедливо вказав, що видача правомірна тільки в тому випадку, якщо при

даних фактичних обставин вона не представляє собою співучасті в порушенні прав людини або в злочинах проти міжнародного права [30].

Аналіз практики Європейського суду з прав людини щодо порушень основоположних прав особи, видача (екстрадиція) якої запитується, дозволив визначити наступні фактори, що впливають на гарантії дотримання прав і свобод особи, які необхідно враховувати при прийнятті відповідних рішень: [31].

1. Законність затримання з метою екстрадиції. Згідно з частиною 1 статті 5 Європейської конвенції кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:

- законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом;
- законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом;
- законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення.

2. Гарантування безпеки у разі екстрадиції особи (в контексті статті 3 Європейської конвенції). Питання екстрадиції особи має вирішуватися не автоматично, а після ретельного вивчення всіх відповідних чинників та конкретного кримінального провадження. Відсутність індивідуального підходу і неврахування ситуації з правами людини у запитуючій стороні при ухваленні рішення про екстрадицію суперечитиме вимогам статті 3 Європейської конвенції. Важливим для компетентних органів запитуваної держави є переконатися в тому, що з боку запитуючої сторони до

підлягаючого екстрадиції не буде застосовано ніяких дій, які порушують його права за Європейською конвенцією.

ЄСПЛ вказав, що в справах, де заявник стверджує, що він або вона є членом групи, яка систематично піддається жорстокому поводженню, вступає в дію захист, передбачена ст.3 Конвенції, якщо заявник доведе на підставі інформації, що міститься в недавніх доповідях незалежних міжнародних організацій із захисту прав людини або в державних джерелах, що є достатньою підставою вважати про поширеність зазначеного звернення і членство заявника в представлення інтересу групи. Саме в таких випадках країна, якій було направлено запит щодо видачі особи повинна вирішити питання про те, чи є гуманним покарання за вчинене суспільно - небезпечного діяння.

3. Стаття 6, Європейської Конвенції «Гарантування справедливого судового розгляду у разі екстрадицій». Вирішуючи питання про екстрадицію особи компетентні органи управління держави, яка запитує, має надати додаткові гарантії, що в разі екстрадиції, особі буде забезпечено право на справедливий судовий розгляд. Зі своєї сторони компетентні органи держави, до якої надійшов запит про екстрадицію особи, мають вивчити відповідні міжнародні матеріали, в яких характеризується ситуація щодо дотримання принципу справедливості судового розгляду. Питання за статтею 6 Європейської конвенції у зв'язку з рішенням про екстрадицію може бути порушене лише за виняткових обставин, коли особі вже відмовлено або існує ризик того, що їй відверто відмовлять у справедливому судовому розгляді її справи в запитуючій країні.

4. Ефективність та вичерпання національні засоби захисту. Тут важливе визначення захисту прав та свобод людини. Також є можливість відмови у видачі, якщо особа було засуджено в державі, але не мала достатньої можливості для забезпечення свого захисту, і не буде мати

можливості для проведення повторного слухання справи в його присутності. Дана підстава, застосовується лише у випадках, коли у кримінальній справі стосовно особи, видача якої зроблено за запитом, судом держави вже було винесено рішення, і визнана особу винною, тобто мова йде виключно про видачу для звернення винесеного щодо неї вироку у виконання. Необхідно відзначити, що захист прав людини в екстрадиційних процесів характерна не тільки для міжнародних судових органів. Національні суди також визнають можливим порушенням будь-якої особи в області прав людини в якості підстави для відмови у видачі цієї особи [30].

Дотримання прав і свобод людини в інституті екстрадиції, а також захист має важливе значення як у внутрішній, так і зовнішній політиці будь-якої сучасної держави. Потрібно розуміти, що не можна врегулювати правові відносини з іншими державами, якщо нею не підтримуються міжнародно-правові акти щодо захисту прав і свобод, які вчинили злочин.

Коли є розвиток Інституту Екстрадицій, то в напрямку Захисту прав людини є закономірна тенденція. Не можна не враховувати інший бік, тобто інтерес боротьби зі злочинністю. Захист прав людини не повинен стати перешкодою на шляху реалізації принципу невідворотності покарання. Цей момент відзначається і Європейським судом з прав людини, що звертає увагу на необхідність відповідного балансу між захистом інститутів демократії від злочинності як загального інтересу і захистом прав індивіда.

Проаналізувавши практики Європейського Суду з прав людини, які стосуються порушень основоположних прав особи, екстрадиції які запитуються дозволяють визначити наступні фактори, які впливають на всі гарантії, які дотримують права та свободу особи, та які необхідно врахувати при прийнятті деяких рішень: [31].

– Законність затримання з метою екстрадиції;

- Стаття 3 Європейська конвенція «Гарантування безпеки у разі екстрадиції особи»;
- Стаття 6 Європейська Конвенція «Гарантування справедливих судових розглядів у разі екстрадиції особи»;
- Ефективність національних засобів щодо захисту.

3.3. Практика застосування екстрадиції в праві України

Всі рішення, що стосуються окремих завдань кримінального провадження детермінують у тому, що використання різних кримінально-процесуальних механізмів мають процедурні особливості.

Самий важливий механізм екстрадиції, це те коли здійснено все до відповідних норм «Міжнародних договорів України», згоди на обов'язки які надані Верховною Радою України, а також положення національного законодавства.

Особа, вчиняє злочин, особа видається державі та компетентними органами, де ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку. Екстрадиція включає наступні етапи:

1) офіційне звернення про встановлення місця перебування на території запитуваної Держави особи, яке необхідно видати, та видачу такої особи;

2) перевірку обставин, які можуть перешкоджати видачі;

3) прийняття рішення за запитом;

4) фактичну передачу такої особи під юрисдикцію Держави. Сутність видачі особи, яка вчинила кримінальний злочин (екстрадиція), виходить із змісту і обсягу такого наряду співпраці, яке визначається міжнародними зобов'язаннями України.

Кримінально процесуальний кодекс України, а саме стаття 208 частина 4 та стаття 58, затриманий має наступні права: [21]

1) право на захисника, та на побачення, тільки при умовах конфіденційності спілкування, на присутність захисника під час допитів;

2) право на отримання медичної допомоги;

3) право надавати показання, або ж взагалі не казати нічого з приводу підозри;

4) право повідомляти іншим особам про затримання, та місце де перебуває особа, це стаття 213 кримінально процесуального кодексу України [20];

5) право на вимагання перевірки обґрунтованості затримання;

6) право розуміти чи надійшов запит про його видачу;

7) право участі у розгляді питань судом, пов'язаних з її утриманням під вартою і запитом про її видачу;

8) право бути ознайомленим з запитом про видачу або отримати його копію;

9) право на оскаржене рішення про утримання під вартою, про задоволення запиту про видачу;

10) право про висловлюванні власної думки на судовому засіданні;

11) право на застосування спрощеної процедури видачі.

Це про той час, коли особа не володіє мовою державною, та забезпечена правом робити заяви, заявляти клопотанням, та виступати в суді тією мовою якою володіє особа. Так, мова йде про наданням користування перекладача, також отримати переклад судового рішення Українською мовою.

Якщо особа, щодо якої розглядається питання про видачу, є іноземцем і знаходиться під вартою, то вона має право на зустрічі з

представником дипломатичної або консульської установи своєї держави [21].

Практикою України по екстрадиції можна виділити такі справи: [13]

1) Отже, перша справа щодо екстрадиції буде про мешканців Житомирщини. Залучення рідні до виробництва та поширення психотропних речовин на території Вінницької та Житомирської областей. Після цього, збирались докази, які були зібрані, та поліція зупинила промисел даних речовин. Організатором даної наркогрупи було скоєне злочин, у 2019 році він перетнув кордон країни, взявши закордонний паспорт у рідного брата, з яким був дуже схожий. Після цього оголосили у міжнародний розшук, та згодом у королівстві Данія 50-річного чоловіка затримали та екстрадували в Україну.

2) Справа про «Правоохоронні органи Грузії». Терористична організація «Ісламська держава» затримана у Київській області. «СБУ» повідомляє, що громадянин Грузії перебував у міжнародному розшуку, та у 2018 році незаконно прибув в Україну, коли підробив документи. Затриманий був у 2019 році 12 листопаді.

3) Справа про (Левіна)-це Олексій Москаленко, саме його підозрювали в нападі на Гандзюк Катерину. У січні був затриманий на території Болгарії завдяки спецоперації працівників органів Болгарії. Левін залишив країну у 2018 році, був оголошений у міжнародний розшук. Слідче управління СБУ повідомили, що Левін пов'язує виконавців та замовників, це група. Підозра у злочині, підбурювання Торбіна (виконавця) та його виконання, надання інформації, зокрема щодо місця проживання Гандзюк [13].

Звичайно, ми останніми роками бачимо, що справді наростає кількість осіб, які підозрюються у скоєнні злочинів у країнах їхнього проживання, які ховаються від правосуддя за їх межами. Слід пам'ятати, що інститут

екстрадиції має постійний інструмент, за допомогою якого забезпечується принцип невідворотності кримінальної відповідальності.

Адже всі зміни та доповнення, внесені законодавцем, свідчать про актуальність та розвиток даного інституту, хоча й надалі існує низка питань та протиріч, що потребують правового врегулювання з метою забезпечення.

Тобто все, що стосується зростання злочинності, визначає боротьбу з нею однією з головних соціальних проблем і необхідність міжнародного співробітництва. Міжнародно-правова практика показує, що з найбільш ефективних форм співробітництва держав стає міжнародний пошук осіб.

ВИСНОВКИ

Екстрадиція — це передача однією державою іншій особі, яка переслідується за вчинений злочин, для притягнення його до кримінальної відповідальності або для виконання винесеного йому вирок. Питання видачі (екстрадиції) злочинців регулюються як внутрішнім правом держав, так і міжнародними договорами, як правило, двосторонніми. Однак із цього питання укладаються і багатосторонні міжнародні договори. Інститут екстрадиції є комплексною системою правових норм. Зважаючи на те, що він перебуває на стику міжнародного та національного права окремих держав, його реалізація здійснюється як внутрішньодержавними, так і міжнародно-правовими засобами. Досліджуючи генезис інституту екстрадиції, можна сказати, що з нього почалося становлення процесу міжнародного правового співробітництва у кримінальних справах у сучасному уявленні про нього. Слід зазначити, що розвиток інституту екстрадиції свідчить про повільний, але все більш стверджуваний процес позитивного ставлення для забезпечення прав особистості, прийняття документів, що визначають міжнародні стандарти прав людини, механізм їх захисту;

Описано процес прав людини у відношенні осіб, залучених до екстрадиційної процедури. Перешкоди до екстрадиції за ознакою прав людини передбачені міжнародним правом у галузі прав людини застосовується до екстрадиції так само, як і до інших видів переміщення осіб із встановлених дискримінаційних ознак, або якщо становище особи може погіршитися на цій підставі. Міжнародні угоди про екстрадицію, як правило, забороняють екстрадицію за злочини, які караються смертною карою, при наявності загрози виконання цього покарання, якщо держава, яка виконує запит, не застосовує смертну кару за відповідний злочин, а держава, яка запитує, не надала надійних запевнень у тому, що смертна кара

не буде застосована або виконана. Особи, залучені до екстрадиційної процедури, мають право на захист від політичної дискримінації, а саме: [22]

- право на застосування принципу виключення політичних злочинів з числа екстрадиційних;

- право на політичний притулок; право не підлягати видачі, яка здійснюється з метою переслідування за політичними мотивами. Принцип «виключення політичних злочинів» ефективно застосовується для забезпечення прав людини в інституті екстрадиції, оскільки перешкоджає здійсненню видачі особи, яка вчинила злочин політичного характеру до держави, де вона може бути піддана несправедливому правосуддю та жорстокому покаранню.

Відмова від вказаного принципу видається передчасною: виходячи з політичних протиріч, існуючих у світі, скасування цього принципу посилить репресії з боку держави щодо її політичних противників. Надання політичного притулку перешкоджає видачі і розглядається як один із дієвих інструментів захисту прав людини;

Визначено, роль принципів інституту екстрадиції у нормативному врегулюванні співробітництва держав у сфері видачі злочинців. Є кілька видів видачі злочинців, перерахуємо всі види, та ознайомимось. *Non bis in idem* — принцип юридичної відповідальності, який означає, що особа не може бути притягнута до юридичної відповідальності двічі за одне й те саме правопорушення. *Non bis in idem* впливає із Міжнародного пакту про громадянські та політичні права: ніхто не повинен бути вдруге засуджений чи покараний за злочин, за який він уже остаточно засуджений або виправданий відповідно до закону. Принцип *non bis in idem* відіграє важливу роль для захисту прав і свобод осіб. Проте даний принцип має свої особливості. Так, в ст. 20 Римського статуту Міжнародного кримінального права передбачається, що ніяка особа, яка була судима іншим судом за

злочин геноциду, злочини проти людяності, військові злочини, злочини агресії, не може бути судима Міжнародним кримінальним судом за те саме діяння, крім двох випадків, коли розгляд в суді держави:

- призначався для того, щоб захистити відповідну особу від кримінальної відповідальності за злочини, що підпадають під юрисдикцію Суду;

- за іншими ознаками не було проведено незалежно або неупереджено у відповідності з нормами належної правової процедури, визнаних міжнародним правом, і проводилося таким чином, що у відповідних обставин не відповідало цілі зраджувати відповідну особу правосуддя [11].

Застосування до принципу *aut dedere aut judicare* гнучкого підходу, згідно з яким рішення судити чи не судити особу у запитуваній державі та видати повинно прийматися на основі взаємних консультацій між відповідними державами та враховувати права та інтереси видаваних осіб, сприяє захисту прав людини в інституті екстрадиції. Йдеться про зобов'язання «або видавати або здійснювати судове переслідування» (*aut dedere aut judicare*), яке часом спрощено називають принципом «або видай, або суди». Зобов'язання «або видавати або здійснювати судове переслідування» (*aut dedere aut judicare*) у міжнародному співробітництві у сфері боротьби зі злочинністю визнається щонайменше з часів Гуго Гроція, який постулював принцип *aut dedere aut punire* (або видати, або покарати): «Держава, в якій перебуває той, хто викритий у злочині, повинен або сам, на вимогу іншої держави, покарати за заслугами злочинця, або надати це розсуду відповідної держави.

Принцип – *jus de non evocando*, що закріплює право особи поставати перед національним судом згідно з положеннями національного законодавства. Тому позиція невидачі більшістю держав власних громадян обґрунтовується загальнолюдськими цінностями та правовими принципами. Обґрунтовано принцип *jus de non evocando*, який передбачає

право особи поставати перед національним судом згідно з положеннями національного законодавства, в контексті захисту прав людини в інституті екстрадиції;

Висвітлено норми національного законодавства та норми міжнародного права, що стосується екстрадиції. Потрібно розуміти, що екстрадиції в сучасному міжнародному праві інституту як міжнародно-правової категорії, присвячено значну кількість міжнародних договорів, у таких договорах містяться норми, що регулюють питання. Багатосторонні міжнародні договори, що регулюють інститут екстрадиції, можна поділити на дві групи, сюди ми віднесемо:

- це договори, які регламентують різні аспекти боротьби з міжнародною злочинністю, тобто зачіпають питання видачі;
- це договори, які безпосередньо регулюють даний інститут.

Перша група, як правило, спрямована на захист особистості, суспільства, держави, торкається питань безпеки, протидії злочинності, у тому числі транскордонного її різновиду. Сюди слід зарахувати такі документи. Друга група- це документи зразкового та рекомендаційного характеру, вони розроблені міжнародними організаціями. У цьому випадку ми повинні розуміти про зразкові документи, розроблені ООН. Ці документи посідає важливе місце у формуванні національної законодавчої політики.

Реалізація питань видачі в процесі кримінального переслідування іноземних громадян застосовуються за допомогою міжнародних норм, які є частиною правової системи України і їх застосування є пріоритетним, в разі якщо національне законодавство передбачає інше, згідно з частиною 1 ст. 9 Конституції України через відсутність національного закону про екстрадицію, вони безпосередньо регулюють процедуру видачі при здійсненні кримінального переслідування іноземних громадян на території

України і при реалізації процедур міжнародно-правового співробітництва держав у кримінально - правовій сфері.

Крім того, норми міжнародного права, імplementовані в українське законодавство - глави 44 Кримінально-процесуального кодексу України, на основі якого здійснюється процес екстрадиції іноземних громадян з території української держави. ;

Проаналізували практику ЄСПЛ щодо екстрадиції та практику застосування екстрадиції в праві України. Один із таких найважливіших механізмів є екстрадиція, яка здійснюється відповідно до норм міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також положень національного законодавства. Дана процедура має свою мету – видатної особи, яка вчинила злочин, для подальшого притягнення до кримінальної відповідальності або для виконання вироку суду, однак за межі загальних завдань вона не виходить, а отже особи за вчинений злочин. Практикою України по екстрадиції можна виділити такі справи: [13]

1) Отже, перша справа щодо екстрадиції буде про мешканців Житомирщини, саме він залучив свою рідню до виробництва та подальшого поширення психотропних речовин збройовими партіями на території Житомирської та Вінницької областей. Після того, як було зібрано докази, поліція припинила злочинний промисел наркодилерів в та обчислила таку кількість наркотиків, прекурсорів, зброю та затримали 4 учасників кримінальної гвинтівки. Організатором цієї наркогрупи, намагаючись уникнути покарання за скоєне, у липні 2019 року скористався візуальною схожістю з рідним братом і за його закордонним паспортом незаконно перетнув кордон України. Звісно ж у цій ситуації втікача, оголосили у міжнародний пошук. За сприяння НЦБ «Інтерпол» у королівстві Данія 50-річного житомирянина затримали та екстрадували до України».

2) Другу гучну справу, "Правоохоронним органам Грузії було передано члена терористичної організації «Ісламську державу», якого було затримано в Київській області. Про це повідомляє прес-центр СБУ «Служба безпеки України конвоювала та передала правоохоронним органам Грузії одного з членів терористичної організації «Ісламська держава", як зазначається, громадянин Грузії НК "ІДІЛ" і перебував у міжнародному пошуку згідно з обліками Генерального секретаря Інтерполу. А ось уже в 2018 році терорист незаконно, з підробленим паспортом прибув в Україну. Українська спецслужба затримала його 12 листопада 2019 року в столичному.

3) Третя справа про гучного Олексія Москаленка (Левіна), якого підозрювали в причетності до нападу на Катерину Гандзюк. У січні підозрюваного Левіна було затримано на території Болгарії завдяки спільній спецоперації працівників правоохоронних органів Болгарії, Служби безпеки України та Офісу Генпрокурора. Підозрюваний в організації нападу на Катерину Гандзюк залишив Україну у серпні 2018 року, його оголосили у міжнародний розшук. Співробітники слідчого управління СБУ повідомили, що Левін, на їхню думку, - ключова постать, яка пов'язує виконавців ("групу Торбіна") та замовників. Адже він підозрюється в організації злочину, підбурюванні Торбіна до його виконання, надання інформації, зокрема щодо місця проживання Гандзюк і так далі [13].

Звичайно, ми останніми роками бачимо, що справді наростає кількість осіб, які підозрюються у скоєнні злочинів у країнах їхнього проживання, які ховаються від правосуддя за їх межами. Слід пам'ятати, що інститут екстрадиції має постійний інструмент, за допомогою якого забезпечується принцип невідворотності кримінальної відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абашидзе А. Х., Васильєв Ю. Г. Інститут екстрадиції в сучасному міжнародному праві // Міжнародне публічне право. 2003. 18 с.
2. Антонюк А. Б. Спрощений порядок видачі (екстрадиції) особи запитуючій державі. Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2016. 95 с.
3. Березняк В. С. Кримінально-процесуальні та криміналістичні проблеми інституту екстрадиції. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2008. № 1. С. 269–275.
4. Бірюков П. Н. Міжнародне право: в 2 т. Т. 2: підручник для академічного бакалаврату. 2016. 290 с.
5. Вихрист С.М. Видача осіб в аспекті співвідношення міжнародного та національного права: дисертація канд. юрид. наук: 12.00.11 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків. 2003. 185 с.
6. Гацелюк В.О. Реалізація принципу законності кримінального права (загальні засади концепції): [монографія] / В.О. Гацелюк // МВС України, Луганський державний університет внутрішніх справ. – Луганськ: РВВ ЛДУВС. 2006. 280 с.
7. Дудоров О., Письменний Є. Чи суперечить інститут множинності принципу non bis in idem / О. Дудоров, Є. Письменний. – № 31 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.yuricom.com.ua
8. Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах 1959 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_036 (дата звернення: 16.01.2019).
9. Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_033

10. Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах 1972 р. – URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_008
11. Європейська конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах, 1959 рік, та Додаткового протоколу 1978 року до Конвенції : Закон України від 16 січ. 1998 р. № 44/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/44/98-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення: 16.01.2019).
12. І. П. Блідщенко, Р. А. Каламкарян, І. І. Карпець та ін. Міжнародне кримінальне право. – М., 1995. 760 с.
13. Ільченко ,Сенченко О. С. Поняття та принципи екстрадиції у кримінально процесуальному управі. 2022 р. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/252861>.
14. Інформаційний портал україни Укрінформ [Електронний ресурс] //Офіційний сайт інформаційного порталу України. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/tag-ekstradicia>.
15. Кедик В.П. Застосування принципу NON BIS IN IDEM у випадках вчинення злочину за межами України [текст] / В.П. Кедик // Науковий вісник Ужгородського національного університету №33 / редкол.: Ю. М. Бисага (голов. ред.) та ін., – Ужгород, 2015. 96 с.
16. Кедик В.П. Застосування принципів «NON BIS IN IDEM» та «Подвійної кримінальності» при врахуванні вироку суду іноземної держави [текст] / В. П. Кедик // Кримінальне правопорушення: національний та зарубіжний виміри: матеріали Міжнарод. наук-практ. конф. (24 травня 2-19 року, м. Одеса) / ред. кол.: Є.Л. Стрельцов, В.О. Туляков, В.П. Кедик [та ін.]; відп. За вип. Є.Л. Стрельцов ; Нац. Ун-т «Одес. Юрид. академія». – Одеса : Юридична література, 2019. 173 с.
17. Коломієць Ю.Ю. Невідворотність кримінальної відповідальності: правова природа та зміст: автореф. дис.к. ю. н.: спец. 12.00.08 / Ю.Ю. Коломієць ; Одес. нац. юрид. акад. – О., 2005. 17 с.

18. Конституція України : станом на 5 січня 2017 р. : відп. офіц. тексту. К.: ПАЛИВОДА А.В., 2017. 76 с.
19. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. (дата звернення: 16.05.2023).
20. Конвенція про передачу осіб, засуджених до позбавлення волі, для відбування покарання у державі, громадянами якої вони є від 19 трав. 1978 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_831. (дата звернення: 16.01.2019).
21. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи : порівняльний аналіз, проблеми гармонізації : автореф. дис. д-ра юрид. наук : 12.00.08. К., 2007. 38 с.
22. Маланчук П. М., Молчанова А. П. Видача особи (екстрадиція) у кримінальному провадженні щодо злочинів міжнародного характеру. Правові горизонти. 2017. 91 с.
23. Міждержавні Багатосторонні договори України у сфері взаємної допомоги у кримінальних справах. Офіційний сайт Генеральної прокуратури України. URL: <https://old.gp.gov.ua/ua/mijbogato.html>.
24. Міністерство внутрішніх справ України – Харківський Національний університет внутрішніх справ текст [Електронний ресурс] / «Міжнародно-правові стандарти правоохоронної діяльності» Міжнародно-правове регулювання видачі злочинців (Екстрадиція). URL: <https://dduvs.in.ua/wpcontent/uploads/files/Structure/licen/262masterPOL.pdf>.
25. Нестеренко С. С. Міжнародно-правовий захист прав людини при здійсненні екстрадиції. : монографія. Одеса : Фенікс, 2011. 192 с.

26. Нестеренко С. С. Правило невидачі власних громадян як інструмент забезпечення принципу *jus de non evocando* / С. С. Нестеренко. URL: <http://do.gendocs.ru/docs/index-13943.html?page=54>.
27. Озерська А.В. Екстрадиція в кримінальному праві України // Економіка. Фінанси. Право. – 2005. 35 с.
28. Про погодження матеріалів Інструкції про порядок Здійснення міжнародного співробітництва по вопросам взаємної правової допомоги, видачі правопорушників (екстрадиції), передачі (Прийняття) засуджених осіб. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0956-19#Text>
29. Проект Кодексу злочинів проти миру і безпеки людства. – 1995. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_710
30. Солдатенко проти України: рішення Європейського суду з прав людини від 23 жовтня 2008 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_504.
31. Шафіков Е. Р. Інститут видачі (екстрадиції) : особливості регулювання. *Актуальні проблеми кримінального і кримінально-процесуального законодавства і практики його застосування* : матер. доповід. учасн. Регіонал. кругл. столу. Хмельницький: ХІУП, 2002. 260 с.
32. Case of Fox, Campbell and Hartley v. United Kingdom {1990} .No 182. 13 E.H.R.R. URL: <https://www.refworld.org/cases,ECHR,3ae6b6f90.html>.
33. Kisiliuk E. M., Grishuk G. G. Legal nature issuance person who committed a criminal offense. The paper analyzes the legal nature of the institution issuing the person who committed the criminal offense of international and domestic law. The concept of issuing person who has committed a criminal offense in the regulatory and enforcement level